

**Universitatea Babeş-Bolyai, Facultatea de Litere
Şcoala Doctorală Studii de Hungarologie**

**Teză de doctorat
-Rezumat-**

**ISTORIA COLONIILOR DIN ZONA ORAŞULUI LUDUŞ (1903–
1989).**

Structura şi elementele memoriei culturale şi comunicative

**Coordonator ştiinţific,
Prof. univ. dr. Keszeg Vilmos**

**Doctorand,
Tóth Mária Orsolya**

Cluj-Napoca, 2024

Cuprins

1. Introducere	19
2. Context științific, surse, metode.....	22
2.1 Structura lucrării	22
2.2 Terminologie.....	23
2.2.1 Colonie, înființare de noi colonii	23
2.2.2 Memorie, amintire, istorie.....	24
2.2.3 Narațiune	27
2.3 Abordări teoretice	27
2.3.1 Regiunea (în jurul Marosludas) și tema de cercetare în literatura de specialitate.....	27
2.3.1.1. Regiunea în literatura de specialitate	27
2.3.1.2. Tema de cercetare în literatura de specialitate.....	31
2.3.1.3. Un cadru posibil pentru tema de cercetare	38
2.3.2 Etnografia așezărilor	41
2.3.3 Etnografia socială	43
2.3.4 Cunoașterea trecutului: istorie, memorie, poveste.....	43
2.4 Surse și metode	46
2.5 Concluzii	55
3. Istoria oficială a înființării de colonii	56
3.1 Surse.....	56
3.1.1 Comunicate de presă.....	56
3.1.2 Documente din arhiva Ministerului Agriculturii din Ungaria.....	56
3.1.3 Rapoarte anuale ale ministerului	58
3.1.3.1. Structura rapoartelor anuale	58
3.1.4 Arhiva personală a familiilor de coloniști.....	61
3.2 Legea înființării de noi colonii	63
3.3 Comuna Luduș în secolul al XIX-lea.....	68
3.3.1 Instituții, asociații, societăți și căile ferate	70
3.3.1.1. Instituții publice și administrație	70
3.3.1.2. Construirea rețelei feroviare.....	71
3.3.1.3. Pompierii din Luduș.....	72
3.3.1.4. Societatea de dezvoltare a industriei casnice	73

3.3.1.5.	Biserici: biserica greco-catolică, romano-catolică, reformată și sinagoga.	76
3.3.1.6.	Învățământul – școli.....	83
3.3.2	Clasa intelectuală din Luduș: medici, funcționari, proprietari de terenuri.....	85
3.3.2.1.	Medici și veterinari din Luduș.....	85
3.3.2.2.	Funcționari publici.....	86
3.3.2.3.	Proprietari de terenuri	87
3.3.3	Demografia comunei Luduș în secolul al XIX-lea	88
3.4	Anul vânzării proprietății (1901)	89
3.5	Pregătirea coloniilor (1901–1905)	97
3.5.1	Gestionarea proprietăților din Luduș și Bogata (1901–1905).....	97
3.5.1.1.	Vânzări și construcții pe proprietățile statului.....	97
3.5.1.2.	Construirea și amenajarea școlilor din colonii	103
3.5.1.3.	Alte administrări pe proprietățile statului	106
3.5.2	Mișcarea familiilor de coloniști (1903–1905).....	107
3.5.2.1.	Mișcarea coloniștilor în 1903	113
3.5.2.2.	Mișcarea coloniștilor în 1904	114
3.5.2.3.	Mișcarea coloniștilor în 1905	123
3.6	Concluzii	124
4.	Istoria coloniștilor din perspectiva documentelor.....	128
4.1	Anii de consolidare a coloniilor din Luduș	136
4.1.1	Situația coloniei din Luduș în rapoartele anuale	137
4.1.2	Resursele Coloniei Luduș.....	137
4.1.3	Natura sprijinului din partea statului	137
4.1.4	Venitul Coloniei Luduș	140
4.1.5	Atitudinea coloniștilor.....	142
4.2	Evoluția familiilor de coloniști	146
4.3	Povești de succes	148
4.3.1	Coloniști și colonii model	149
4.3.2	Educația coloniștilor de generația a doua.....	152
4.4	Istoria oficială a eșecurilor	156
4.4.1	Mișcările oficiale din colonii: schimburi, transferuri, retrageri, renunțări.....	156
4.4.2	Schimburi	156

4.4.3	Transferuri	157
4.4.4	Retrageri	158
4.4.5	Renunțări	159
4.5	Concluzii	161
5.	Istoria coloniilor	162
5.1	Prelucrarea datelor demografice ale coloniștilor din Luduș.....	162
5.2	Surse.....	163
5.3	Analiza registrelor ecleziastice	165
5.3.1	Cercetabilitatea registrelor ecleziastice.....	167
5.3.2	Organizarea familiei – alegerea partenerilor și căsătorii – analiza registrelor de căsătorii	168
5.3.2.1.	Originea partenerilor – endogamia și exogamia locală.....	170
5.3.2.2.	Apartenența confesională	177
5.3.2.3.	Sezonalitatea căsătoriilor – repartizarea lunară și săptămânală	179
5.3.3	Alegerea numelor – analiza registrelor de botezuri	183
5.3.3.1.	Botezuri între 1904–1989.....	185
5.3.3.2.	Repartizarea confesională	187
5.3.3.3.	Repartizarea lunară a nașterilor	192
5.3.3.4.	Relații de rudenie – naș de botez, naș de cununie	195
5.3.3.5.	Tendințe în alegerea numelui în familiile coloniștilor	196
5.3.4	Decesele – analiza registrelor de decese	202
5.3.4.1.	Situații extreme.....	207
5.3.4.2.	Fluctuația lunară a deceselor	209
5.3.4.3.	Cauzele deceselor	210
5.4	Concluzii	212
6.	Viața familiilor de coloniști în memoria colectivă de la înființarea coloniilor până la revoluția din 1989	218
6.1	Încadrarea cronologică a evenimentelor din povestiri	218
6.2	Anii dinaintea înființării coloniilor – povestirile din prima perioadă.....	219
6.3	De la înființarea coloniilor până la primul război mondial – povestirile din a doua perioadă	222
6.4	Primul război mondial – povestirile din a treia perioadă	225
6.5	Perioada dintre cele două războaie mondiale – povestirile din a patra perioadă.....	231

6.5.1	Reforma agrară din 1921 și consecințele acesteia	231
6.5.2	Viața școlară și posibilitățile de divertisment în colonii	234
6.5.3	Zile de sărbătoare și de zi cu zi în colonii.....	238
6.6	Amintiri din al doilea război mondial – povestirile din a cincea perioadă	240
6.7	De la al doilea dictat de la Viena până la colectivizare – povestirile din a șasea perioadă	248
6.7.1	Atrocități în colonii.....	248
6.7.1.1.	Agresiune împotriva învățătorului Kajtsa Dénes.....	249
6.7.1.2.	Uciderea învățătorului român	251
6.7.2	Treceri de graniță. Al doilea dictat de la Viena și consecințele acesteia.....	256
6.7.2.1.	Au fugit și s-au întors.....	258
6.7.2.2.	Au fugit, dar nu s-au întors.....	262
6.8	Viața în Cooperativa Agricolă de Producție – povestirile din a șaptea perioadă.....	266
6.8.1	De la începuturi (1952/1962) până la revoluția din 1989	267
6.8.2	CAP-ul din Andrásytelep/Roșiori.....	267
6.8.3	CAP-ul din Belsőtelep/Colonia Internă	273
6.8.4	CAP-ul din Eczkentelep/Avrămești	274
6.8.5	CAP-ul din Mezőalbistelep/Fundătură.....	277
6.8.6	Viața cotidiană în Cooperativa Agricolă	281
6.8.6.1.	Cei care au intrat în Cooperativa Agricolă.....	282
6.8.6.2.	Bunurile date în Cooperativa Agricolă	284
6.8.7	Funcții în Cooperativa Agricolă	285
6.8.7.1.	Brigadierul/ președintele	285
6.8.7.2.	Tovarășa președinte.....	287
6.8.7.3.	Liderul de grup	287
6.8.7.4.	Colectivistul.....	288
6.8.7.5.	Zootehnicianul.....	289
6.8.7.6.	Muncitorul din livadă.....	290
6.8.7.7.	Tractoristul	291
6.8.7.8.	Contabilul.....	291
6.8.8	Cei care n-au intrat în CAP	292
6.8.9	Revoluția din 1989 și consecințele acesteia	296
6.9	Concluzii	298

Lista interviuților.....	302
7. Concluzii finale.....	304
8. Lista cu localități.....	309
9. Mulțumiri.....	309
Bibliografie.....	312
ANEXE.....	327
Secțiunea P – Comunicate de presă.....	328
Secțiunea T – Tabele.....	354
Secțiunea D – Documente.....	462
Secțiunea A – Amintiri.....	576
FOTOGRAFII.....	786

Cuvinte cheie: procesul de înființare de noi colonii, viața și istoria familiilor de coloniști, memoria culturală, memoria comunicativă, memoria colectivă

Istoria coloniilor din Marosludas, inclusiv Andrásytelep, Eczkentelep, Mezőalbistelep și Belsőtelep, este de 120 de ani. Cu toate acestea, narațiunile cunoscute până acum sugerează că acest trecut reprezintă o sursă nesecată de povești. Documente și relatări noi apar mereu, capabile să schimbe perspectiva asupra cunoștințelor noastre anterioare despre procesul de înființare de noi colonii sau despre propria noastră familie. În cercetarea de față termenul a *coloniza*, *colonizare* este folosit în sensul de *a popula regiuni (slab populate sau depopulate) din propria țară cu oameni aduși din alte regiuni*.¹

Obiectivul cercetării

Cercetarea se concentrează pe istoria formării coloniilor și a familiilor care locuiesc în cele patru colonii din Luduş/Marosludas, încercând să contureze istoria acestora. Coloniile menționate s-au format ca rezultat al proceselor de înființare de noi colonii de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX. Acesată acțiune a fost reglementată de articolul V al legii de înființare de noi colonii din 1894.

¹ Termenul *a coloniza* în limba română are trei înțelesuri. Disertația operează cu înțelesul al treilea, de a *popula regiuni (slab populate sau depopulate) din propria țară cu oameni aduși din alte regiuni*. Vezi DEX online: <https://dexonline.ro/definitie/colonizare> (ultima vizualizare: iunie 2024)

Cercetarea sistematică a început în 2011, deși interesul pentru acest subiect și observațiile mele datează de mai mult timp. Sursele utilizate în timpul cercetării includ interviuri cu persoane din familii coloniste, discuții informale cu cunoscuți, documente instituționale (hărți, fotografii, date de recensământ, obiecte), precum și analiza publicațiilor relevante.

Despre trecutul de un secol al coloniilor există încă povestiri vii în memoria locuitorilor. Scopul meu este să studiez amintirile, relatările și narațiunile organizate în jurul acestora, și modul în care acestea se schimbă, evoluează, se modifică sau se erodează de-a lungul generațiilor. Este important să evidențiez diferențele observate în cadrul unei generații, care apar în cunoștințele, amintirile și percepțiile diferitelor grupuri de vârstă.

Un aspect esențial al cercetării este diviziunea generațională, care joacă un rol important în transmiterea și preluarea cunoștințelor, și, în unele cazuri, în existența cunoștințelor. De asemenea, am urmărit narațiunile diferite care au apărut, au existat și s-au răspândit la nivelul comunității. Ce știu locuitorii despre formarea coloniilor, ce își amintesc și ce nu își amintesc diferitele generații, și cum își amintesc evenimentele respective? Din ce surse provin cunoștințele lor, de la cine au aflat ceea ce știu, unde și în ce circumstanțe au auzit aceste lucruri? Uneori, se poate pune întrebarea dacă și cum transmit aceste cunoștințe altora.

Pe lângă colectarea și analiza narațiunilor, am acordat atenție și documentelor scrise păstrate în familii. Utilizarea documentelor și fotografiilor de familie ale persoanelor intervievate reprezintă un punct de referință în cercetare. S-a pus întrebarea dacă perspectivele emergente din analiza amintirilor pot fi aplicate și la organizarea surselor scrise și fotografiilor. Pot fi adresate aceleași întrebări? Pot documentele scrise și fotografiile să construiască istoria înființării coloniilor, a familiilor și să dezvăluie dimensiunea istoriei naționale, sau narațiunile rămân la nivelul documentării familiei respective? Cine și ce anume, și cum au păstrat, transmis legat de trecutul comunității?

Sursele adunate sugerează și ce fel de documente există pentru această istorie de 120 de ani. Această parte a cercetării nu include documentele păstrate oficial în arhive, deoarece acestea au fost sub jurisdicția organismelor responsabile de această acțiune și au fost păstrate conform criteriilor de conservare, nefiind gestionate de familii. Sursele scrise și fotografiile păstrate în familii reflectă mentalitatea familiei respective, în funcție de cum a evoluat istoria familiei. Din

caracterul și perioada de apariție a documentelor, se poate deduce care generație a început colectarea și păstrarea sistematică.

Documentele de familie sunt de neprețuit, deoarece în multe familii a început sau este în desfășurare procesul de selecție a acestora. Odată cu eliminarea documentelor, începe și uitarea: documentele respective devin lipsite de valoare, vechi, uzate, având un miros specific; nu mai există cine să confirme identitatea persoanelor din fotografii.

Aceste întrebări și altele similare conturează și organizează istoria înființării și formării coloniilor din zona Ludușului.

Structura lucrării

În prezenta lucrare, am abordat tema clarificând cadrul teoretic și utilizarea conceptelor, prezentând contextul istoric al științei și poziția regiunii Luduș în literatura de specialitate. Am inclus referințe la reprezentările literare ale așezării, aspecte legate de literatura de specialitate pe tema cercetării, și am discutat despre înființarea de noi colonii de stat din Transilvania, menționând pe cele deja analizate. Am integrat, de asemenea, cercetările anterioare privind aspectele juridice ale fondării de noi colonii, iar dintre studiile privind așezarea secuilor din Bucovina, le-am evidențiat pe cele care menționează familiile stabilite în Marosludas.

În cercetare, am folosit oportunitățile oferite de etnografia localității pentru a examina fenomenele de viață ale comunității studiate. Metodele etnografiei sociale au fost utilizate pentru a adăuga nuanțe suplimentare, deoarece atât metodele etnografice, cât și cele sociologice permit cartografierea valorilor morale ale comunității și strategiilor de supraviețuire. Etnografia discursului poate contribui prin examinarea manifestărilor lingvistice ale comunității la clarificarea întrebărilor.

Următorul subcapitol se concentrează pe sursele, metodele de colectare, prelucrare și interpretare a acestora. Am împărțit lucrarea în patru capitole mari, în funcție de natura materialului de analizat: 1. Istoria înființării coloniilor, 2. Istoria primei generații de coloniști, 3. Istoria coloniilor, 4. Viața familiilor de coloniști în memorie.

Primul capitol include prezentarea dezvoltării comunei Luduș în secolul XIX, enumerarea motivelor care au condus la înființarea acestor colonii, pregătirea și desfășurarea acestei acțiuni

din perioada 1903–1905. Prin această analiză, am căutat să răspund la întrebările privind fundamentarea și necesitatea acțiunii.

Următoarele două capitole abordează evoluția vieții primei generații de coloniști și evenimentele de după acțiunea de înființare a noilor colonii. Am folosit sursele disponibile pentru a analiza familiile care au solicitat și ocupat un teren. Acest segment include și analiza schimburilor de proprietate, a deplasărilor și a transferurilor de terenuri în primii ani. Am încercat să conturez cunoștințele oficiale despre prima generație de coloniști, bazându-mă pe documente de arhivă, documente de familie și produse de presă. În această secțiune, am prezentat și contextualizat faptele cele mai puțin cunoscute.

Cercetarea acoperă viața fiecărei familii de coloniști până la moartea capului familiei, deoarece evoluția ulterioară a familiei este urmărită în capitolul patru. Capitolul dedicat vieții coloniilor include analiza datelor demografice. Capitolul patru este dedicat analizei și prelucrării amintirilor descendenților. Am organizat amintirile pe perioade, fixând anul 1989 ca limită superioară, pentru a nu devia cercetarea după schimbarea regimului politic.

Ultima parte a lucrării este Arhiva de date, pe care am împărțit-o în grupuri pentru o mai bună claritate, ținând cont de documentele, tabelele, graficele și fotografiile utilizate în analiza de bază.

Metodologia și sursele

Pentru o parcurgere mai optimă, am identificat cinci mari surse de informații: 1. documentele de arhivă (arhive laice și bisericești); 2. interviurile; 3. documentele de familie, fotografiile, notele, facturile, corespondența etc.; 4. comunicatele de presă; 5. monografiile (Luduș și localitățile de origine).

În timpul cercetării am folosit surse care conțin date obiective și subiective, pentru a obține o imagine cât mai unitară. Datele dure includ în primul rând prezentarea datelor de recensământ, a relațiilor etnice din Luduș în secolele al XIX-lea și al XX-lea, deducerea concluziilor din aceste date, prezentarea circumstanțelor care au favorizat acțiunea, precum și analiza distribuției populației de la începutul acțiunii până în 1989, luând în considerare observările și interpretările posibile.

1. În primul pas, am identificat familiile actuale de coloniști din Luduș. Următoarea etapă a cercetării a avut loc la Arhivele Naționale Maghiare din Budapesta, unde documentele referitoare la înființarea de noi colonii ale Ministerului Agriculturii au ajutat la elaborarea listei solicitanților și a coloniștilor efectivi. Registrul final al numelor a fost completat cu ajutorul registrelor parohiale, deoarece mulți solicitanți au cerut loturi de teren în numele lor și al altor persoane. De asemenea au existat familii care s-au retras și au părăsit așezările în primii ani. Perioada între începerea acțiunii și Primul Război Mondial a fost explorată prin rapoartele ministeriale, ale Inspectoratului Coloniilor din Cluj și ale administratorilor de colonii.

Examinarea documentelor depuse în urma legii reformei agrare s-a bazat pe documentele din Arhivele Județene Mureș.

2. Cercetarea arhivelor a fost urmată de munca desfășurată în arhivele bisericilor romano-catolice și reformate din Luduș. Din cauza datelor lipsă, am vizitat biroul de stare civilă al Primăriei Luduș, de unde am copiat informațiile referitoare la coloniști pentru perioada în cauză, și am solicitat registrele parohiale ale Bisericii Romano-Catolice din Sânger pentru perioada 1901–1906 de la Arhivele Arhiepiscopiei de Alba Iulia. Din registrele de căsătorii, botezuri și decese, pe baza listelor preliminare, am copiat însemnările referitoare la familiile de coloniști și am creat fișe genealogice pentru a facilita găsirea descendenților. În cazul multor familii care s-au stabilit în apropierea Ludușului, am reușit să examinez și registrele parohiale ale localităților de origine, fie prin arhivele bisericesti ale acestor localități, fie cu ajutorul Societății Genealogice din Transilvania sau prin documentele încărcate în baza de date FamilySearch. Cunoașterea perioadei anterioare procesului de înființare de colonii a oferit multiple posibilități de interpretare.

Prelucrarea datelor din registrele parohiale a inclus indicatorii demografici ai coloniilor. Am aplicat metoda de reconstrucție a familiilor recomandată de literatura de specialitate, care examinează schimbările societății unui sat într-o perspectivă istorică, pentru a descrie cât mai exact situația familiilor din așezare (Varga Gy. 1994: 51).

3. Colecționarea sistematică a materialului, cu pauze mai mici sau mai mari, o desfășor din 2011. La început am studiat istoria coloniei Andrásytelep/Roșiori, care administrativ aparține de Luduș. Am studiat și spațiile sacre și interioarele caselor din secolele XX-XXI din această așezare. Am realizat interviuri cu cei mai în vârstă membri ai comunității, considerați de comunitate ca buni vorbitori și cu o memorie excelentă, am adunat fotografii vechi, documente, am fotografiat

obiecte de uz casnic rămase în familie. Am catalogat obiectele din muzeul satului din incinta Școlii Generale „Petőfi Sándor” din Andrásytelep/Roșiori și am identificat foștii proprietari ai acestora.

În 2012, am realizat interviuri cu șase persoane, iar între 2019 și 2023 cu 56, adunând 110 ore de material, pe lângă care am discutat cu cel puțin o sută de oameni care aveau legături cu familiile căutate sau care mi-au oferit îndrumări. Intenția inițială a fost să intervievez descendenți din cele 47 de localități de origine. Scopul era să obțin o imagine cât mai detaliată despre această comunitate diversă. 12 localități de origine nu au reprezentanți în Luduș, aceștia mutându-se din colonii înainte sau în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

4. Convorbirile au fost înregistrate sub formă de interviuri și conversații informale. La selecția persoanelor pentru interviuri, au contat mai multe factori. În primul rând, am ales persoane din diferite localitățile de origine. Interviurile au fost semi-structurate; întrebările de bază au inclus identificarea familiei, exploatarea cunoștințelor despre procesul de înființare a coloniilor studiate, perioadele războaielor, consecințele legii reformei agrare, efectele colectivizării asupra familiei, relocările, traumele familiale, numirea vecinilor.

Conform cunoștințelor actuale, coloniștii au venit din 47 de localități diferite. Într-un singur caz (Sztancsófalva) nu am găsit persoana solicitantă. În lista întocmită de Sándor Lovas lipsesc Hadikfalva și Pusztakamarás, deși mai multe familii au venit din aceste două localități.

Am considerat persoanele intervievate parteneri de discuție, deoarece cunoștințele lor nu sunt doar date, ci experiențe trăite, o parte din viața lor. Pe majoritatea dintre ei i-am cunoscut de dinaintea cercetării.

Am împărțit persoanele intervievate în diverse categorii/generații și le-am clasificat în șase grupuri. Prima generație include primii coloniști; acele persoane care s-au mutat într-un loc necunoscut, într-o regiune străină, în căutarea unei vieți mai bune. A doua generație este formată din copiii celor stabiliți. Deoarece vârsta primilor coloniști era variabilă - printre solicitanți se numără atât persoane de 73 de ani, cât și tineri părinți de douăzeci de ani -, copiii celei de-a doua generații sunt născuți între 1900 și 1920. A treia generație este compusă din cei născuți între anii 1930 și 1940; amintirile lor au constituit baza cercetării mele. Narațiunile lor evidențiază ceea ce știm astăzi despre colonizare. A patra generație o reprezintă generația părinților mei, născuți în anii 1950 și 1960, și copiii celei de-a treia generații. A cincea generație cuprinde cei născuți în anii

1970 și 1980. Cea de-a șasea și ultima generație este reprezentată de cei născuți la mijlocul și sfârșitul anilor 1990, începutul anilor 2000.

Pe lângă localitățile de origine, am avut în vedere vârsta, cunoștințele, abilitățile de comunicare și memoria bună, precum și împărțirea pe sexe, încercând să intervievez în mod egal reprezentanți ai ambelor sexe și fără a ignora apartenența confesională. A contat și apartenența la cele patru colonii.

În timpul analizei naratologice, am prelucrat amintirile a 62 de persoane, 26 bărbați și 36 femei, referindu-mă constant la amintirile persoanelor din aceeași generație și ale celor din afara acestei generații. Două persoane au cerut anonimatul, așa că le-am indicat doar sexul și am numit colonia din care fac parte.

La selectarea partenerilor de discuție, m-am confruntat cu dificultăți, deoarece au existat mai multe persoane cu același nume de familie și prenume între coloniști; astfel, a fost necesară o muncă de investigare suplimentară. În astfel de cazuri, numele soțiilor a reprezentat soluția.

5. La Filiala Arhivelor Bisericii Reformate din Transilvania de la Târgu Mureș, din întâmplare am dat de moștenirea lui Dezső Bustya, fost preot la Eczkentelep/Avrămești și Mezőalbistelep/Fundătură. Din această perioadă, au supraviețuit jurnale de serviciu și mai multe manuscrise.

În scrierile sale autobiografice, Dezső Bustya se referă și la provocările și dificultățile anilor petrecuți la Eczkentelep/Avrămești și Mezőalbistelep/Fundătură, descriind coloniștii și clarificându-le originile. La finalul scurtei prezentări, el menționează și manuscrisul său (Bustya D. 2009: 104–108).

6. În cercetările mele de până acum, nu am găsit nicio persoană între coloniștii din Luduș care să fi avut autobiografii sau jurnale. Astfel de manifestări ale scrisului nu au fost răspândite în colonii, dar au existat coloniști care țineau jurnale economice sau registre de cheltuieli.

7. Știrile, anunțurile sau scrierile coloniștilor publicate în presa maghiară și română din acea vreme, precum și reclamele referitoare la activitățile foștilor proprietari de terenuri au constituit al patrulea mare bloc de surse de cercetare.

În examinarea comunicatelor de presă, am folosit metoda analizei de conținut (Krippendorf, K. 1995). Materialul de presă din secolul al XIX-lea înregistrează dezvoltarea comunei Luduș, oferind o perspectivă asupra legitimității procesului de înființare de noi colonii, iar materialul din secolul al XX-lea documentează pregătirile pentru acțiuni, diverse licitații, lucrări și știri despre coloniștii care au ajuns în comună, precum și activitățile coloniștilor în anii următori. Această parte a materialului de presă servește ca o completare a documentelor oficiale și de familie, oferind o altă perspectivă asupra vieții coloniștilor.

8. Scrierile și monografiile publicate despre localitățile de origine au oferit un nou orizont interpretativ pentru cercetare, în special cele despre localitățile din care au venit mai multe familii, deoarece migrațiile și relocările masive de la începutul secolului al XX-lea au influențat în mod semnificativ dinamica acelei localități și a zonei înconjurătoare. În scrierile istorice locale examinate, am căutat informații despre înființarea coloniilor, viața familiilor care s-au mutat și stilul de viață din acea zonă în secolele al XIX-lea și al XX-lea, precum și factorii care au influențat relocarea.

În timpul colectării, am folosit metode cantitative și calitative. Pe lângă prelucrarea datelor din registrele parohiale, a interviurilor semi-structurate, a materialului de presă din acea perioadă și a documentelor de familie, am aplicat și metoda observației participative.

Concluzii

Istoria oficială a înființării de noi colonii. Compoziția economică, socială, etnică și confesională a comunei Luduș din secolul al XIX-lea, precum și dezvoltările realizate în a doua jumătate a secolului, au constituit o bază adecvată pentru politica de colonizare a statului maghiar. Prevenirea dispersării populației în așezarea situată la marginea Câmpiei Transilvaniei a fost un criteriu indispensabil pentru colonizările efectuate în regiune. Prezentarea detaliată a pregătirii și desfășurării procesului de înființare a noi colonii, care era subiect de discuție în acea perioadă, a clarificat informații eronate răspândite în literatura de specialitate și în cunoștința publică, informații care au început să fie publicate încă din acea perioadă. Astfel, studiul și descoperirea materialului sursă divers disponibil pot restaura detalii legate de cunoștințele despre coloniile din Luduș.

Coloniile din Luduș nu doar a schimbat indicatorii etnici ai regiunii, ci și piața economică a comunei, deoarece micii agricultori coloniști au generat comerțul necesar, pe care se baza rețeaua feroviară după construcția acesteia. Deoarece statul spera să întărească comunitatea din comună, administrația locală a exploatat orice oportunitate, având în vedere atenția meticuloasă acordată acestui grup de către Ministerul Agriculturii, formulând astfel necesitatea investițiilor în beneficiul comunei, ținând cont de coloniști. Astfel, familiile de coloniști nu au funcționat doar ca capital economic pentru dezvoltarea comunei, ci și ca capital social în sensul lui Bourdieu.

Istoria familiilor de coloniști în lumina documentelor. În cazul familiilor de coloniști, mai ales la primă generație, putem observa un program de sprijin multistratificat din partea statului. Coloniile din Luduș diferă de celelalte colonii ale epocii prin faptul că, în primii ani, numărul celor care au renunțat sau au plecat este foarte mic, sub 10%. Succesul acestui proces poate fi măsurat și prin această statistică, deoarece, în afară de condițiile geografice ale coloniilor, majoritatea familiilor au rămas în colonii și au beneficiat de subvențiile și avantajele statului.

Din punct de vedere agricol, în primii ani, familia, vârsta capului familiei și experiența anterioară erau foarte importante. Rareori întâlneam tineri coloniști capabili nu doar să mențină colonia, ci și să se concentreze pe dezvoltare și investiții, în special în anii de consolidare. De asemenea, merită menționat că majoritatea coloniștilor din Luduș erau în jur de 30-40 de ani, reprezentând aproximativ 57%, iar cei din jurul vârstei de 40 de ani, 31,20%. Astfel, este evident că majoritatea bunilor gospodari ai coloniilor provin din aceste grupuri de vârstă.

Istoria coloniilor. Istoria oficială a celor patru colonii din Luduș include analiza și evaluarea indicatorilor demografici. Obiectul cercetării este o așezare cu o vechime de aproape 120 de ani, ale cărei două colonii externe (Andrássytelep/Roșiori și Eczkentelep/Avrămești) sunt astăzi cartiere ale Ludușului, alături de Gheja. Mezőalbistelep/Fundătură este în prezent doar o zonă agricolă, un hotar fără nicio familie rezidentă. Belsőtelep/Colonia Internă a fost oficial anexată la Luduș chiar în primii ani. Din examinarea datelor demografice, am putut cunoaște o comunitate viabilă, în dezvoltare, care, în ciuda obstacolelor, a încercat să devină parte integrantă a comunității care a primit-o.

Viața familiilor de coloniști în memoria colectivă de la înființarea coloniilor până la revoluția din 1989. Interviuurile și discuțiile personale cu descendenții celor pe care îi numesc a treia generație de coloniști au constituit baza cercetării mele. În majoritatea cazurilor, cunoștințele

acestor persoane au reprezentat și baza cunoștințelor noastre despre colonii și despre acțiunea în sine. Chiar și în cadrul acestei generații au fost cazuri în care s-au regăsit persoane cu amintiri diferite față de partenerii din aceeași generație. Cunoștințele celei de-a treia generații se bazează în principal pe experiențele trăite, dar și pe povestirile părinților.

A patra generație funcționează din multe puncte de vedere ca o generație intermediară, ale cărei amintiri se estompează pe măsură ce trece timpul. La ei putem observa pentru prima dată că memoria generațiilor succesive se slăbește, începe un proces de uitare, deoarece ei sunt cei care nu au avut miza rememorării atât de mare ca părinții și bunicii lor, născându-se mult după perioada critică a confiscării proprietăților și bunurilor.

A cincea generație, în cel mai bun caz, a auzit și știe de ce familia lor este numită coloniști sau "telepi". În cele mai multe cazuri, își asociază identitatea de colonist cu numele coloniei, dar sunt din ce în ce mai puțin interesați de trecutul de colonist.

Din discuțiile cu persoanele intervievate, se poate trage concluzia că istoria celor patru colonii din Luduș este construită separat, fiecare având propriile sale variante, despre care reprezentanții celorlalte trei colonii poate nu știu, dar aceste narațiuni sunt ținute împreună de epocă, dimensiunea istoriei naționale, identitatea și conștiința de colonist.

Bibliografie

ANDORKA Rudolf

1988 *A családrekonstitúciós vizsgálat módszerei*. KSH Népeségtudományi Kutató Intézet
Történeti Demográfiai Füzetei 4. Budapest.

ANDREICA, Iosif et alii

2008 *Monografia orașului Luduș*, Nico Könyvkiadó, Marosvásárhely.

ANTAL Tamás

2012 Az állami telepítések jogi szabályozása Magyarországon a dualizmus korában, különös tekintettel a Délvidékre. *Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica*
(2) 1. 5–32.

APPADURAI, Arjun

2001 A lokalitás teremtése. *Regio* 12. 3. 3–31.

ASSMANN, Aleida

2016 *Rossz közérzet az emlékezetkultúrában. Beavatkozás. Múlt és Jövő Kiadó, [Eredeti kiadás: Das neue Unbehagen an der Erinnerungskultur. Eine Intervention. Verlag C. H. Beck, München, 2013. Ford. Huszár Ágnes.]*

ASSMANN, Jan

2004 *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest. [Eredeti kiadás: Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen. Verlag C. H. Beck, München, 1992. Ford. Hidas Zoltán.]*

ATKINSON, Paul

1999 *A narratíva és a társadalmi cselekvés reprezentációja. In: Thomka Beáta (szerk.): A kultúra narratívái. Narratívák 3. Kijárat, Budapest, 121–150.*

BALATON Petra

2006 *A székely akció története, 1902–1914. Állami szerepvállalás Székelyföld felzárkóztatására. (Doktori disszertáció) Debreceni Egyetem, BTK. Sursă: <https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/79583/ertekezes.pdf?sequence=7&isAllowed=y> (Accesat: 26. aprilie 2021)*

BALASSA Iván

1989 *A határon túli magyarok néprajza. Gondolat, Budapest.*

BALASSA M. Iván

1997 *A magyar népi építészet táji tagolódása a 18-20. században. In: Paládi-Kovács Attila (szerkesztőbizottság vezetője): Magyar néprajz. Anyagi kultúra 3. Akadémiai Kiadó, Budapest. 266–288.*

BANEA, Ioan-Adrian, BERAR, Antoniu-Ioan et alii

2019 *Monografia oraşului Luduş I-II.*, Mega Könyvkiadó, Kolozsvár.

BÁNHÁZI Emőke

2004 *Margitta lakossága a történeti demográfiai adatok tükrében. In: Pozsony Ferenc – Szabó Á. Töhötöm (szerk.): Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 12. Anyakönyves vizsgálatok erdélyi településeken. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 71–129.*

BÁNLAKY József

1928–1942 *A magyar nemzet hadtörténete*. I–XXII. Kötet. Grill Károly Könyvkiadó Vállalat, Budapest.

BARABÁSI Albert László

2016 *Behálózva. A hálózatok új tudománya*. Libri Kiadó, Budapest.

BÁRTH János

1997 Település. In: Paládi-Kovács Attila (szerkesztőbizottság vezetője): *Magyar néprajz. Anyagi kultúra* 3. Akadémiai Kiadó, Budapest. 7–88.

BARTLETT, F. C.

1985 *Az emlékezés. Kísérleti és szociálpszichológiai tanulmány*. Gondolat, Budapest. [Eredeti kiadás: *Remembering: A Study in Experimental and Social Psychology*. Cambridge University Press, 1932. Fordította: Pléh Csaba.]

BENDA Gyula

2000 A halálozás és halandóság Keszthelyen 1747–1849. *Történeti demográfiai évkönyv 2000*, Budapest, 122–166.

BERAR, Antoniu Ioan

2021 *Mișcarea legionară din zona Luduș (1929–1990): istorie și memorie*, Editura University Press, Târgu Mureș.

BERAR, Marcela

2021 *De la democrația interbelică la totalitarism: orașul Luduș între anii 1940–1960*, Editura University Press, Târgu Mureș.

BERECZ Ágoston

2022 Új állami telepítések a Bánságban és Erdélyben (1894–1914). *Múltunk – Politikatörténeti Folyóirat*, 67 (3), 4–40.

BERNARD, H. Russell

2005 Interviewing: Unstructured and Semistructured. In: uő: *Research Methods in Anthropology. Qualitative and Quantitative Approaches*. Fourth Edition, Altamira Press, Rowman & Littlefield Publishers, INC, Lanham–New York–Toronto–Oxford, 210–251.

BÍRÓ A. Zoltán et alii

1991 *Mentális környezet*. Janus VIII. 1.

BLOCH, Marc

1996 *A történész mestersége*. Osiris, Budapest.

BODOR Antal

1907 *Vadászerdő telepes község monográfiája*. Budapest.

1908 *Temesvár és Délmagyarország múltja jelen közállapotai és turistikai leírása az Alduna utikalauzával*, Moravetz Testvérek Kiadása, Temesvár.

BOTOS Csaba

2005 *Somosd. Adatok Somosd történetéhez*. Kiadja a Somosdi Református Egyházközség.

BOURDIEU, Pierre

2007 Az újságírás hatalma. In: ANGELUSZ Róbert – TARDOS Róbert – TERESTYÉNI Tamás (szerk.): *Média, nyilvánosság, közvélemény. Szöveggyűjtemény*. Gondolat Kiadó, Budapest, 113–121.

BURKE Peter

2001 A történelem mint társadalmi emlékezet. *Regio* 12. 1. 3–21.

BUSTYA Dezső

2009 *Gazdámnak célja volt velem. Önéletrajzi mozaik*. Mentor Könyvkiadó, Marosvásárhely.

BUZINKAY Géza

1993 *Kis magyar sajtótörténet*. Haza és Haladás Alapítvány, Budapest.

CSÉFALVY Zoltán

2000 *Térképek a fejünkben*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

CSIBI Krisztina

2019 „Szokjátok meg az új környezetet.” A bukovinai székelyek Bácskába való letelepítésének első feléve a levéltári forrásokban. In: Bali János, Bárh Dániel, Deáky Zita, Vámos Gabriella (szerk.): *Kövek, fák, források. Tanulmányok Mohay Tamás hatvanadik születésnapjára*. Budapest, ELTE Néprajzi Intézet, 547–558.

2020 A bukovinai székelyek egészségügyi ellátása Bácskában a levéltári adatok tükrében (1941–1944) In: Nagy István (szerk.): *Bukovinai székelyek nyomában*. A 2020. június 12–14. között Bonyhádra tervezett és a koronavírus miatt elmaradt konferencia tanulmánykötete, Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium és Kollégium, Bonyhád, 159–186.

DÁM László

1989 Építészeti régiók a Kárpát-medence északkeleti térségében. In: Cseri Miklós – Balassa M. Iván – Viga Gyula (szerk.): *Népi építészet a Kárpát-medence északkeleti térségében*. (A Miskolcon 1989 május 15–16-án megrendezett konferencia anyaga.) Miskolci Herman Ottó Múzeum–Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Miskolc–Szentendre, 93–107.

DAMPFINGER Irén

2006 *Szilágyi telepés község története*. Szilágyi.

DANTER Izabella (szerk.)

2005 *Hagyományos gazdálkodás a Kisalföld északi részén. Farkasd, Negyed*. Galántai Honismereti Múzeum, Galánta.

DOBOS Ilona

1964 Az „igaz” történet műfajának kérdéséről. *Ethnographia* 75. 2. 198–217.

DOBRESCU, Vasile

1984 Rolul băncilor românești din Transilvania în domeniul agrar (1872–1918). *Marisa – Anuarul Muzeului Județean Mureș* 13–14. pp. 287–303.

DOMOKOS Judit

1998 *Gazdálkodás és életforma-változás két bukovinai telepés családban*. (Lucrare de licență) Coordonator științific: Gazda Klára. BBTE, Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.

DOMOKOS Norbert István

2016 *A marosludasi egyházközség története. Licenciátusi dolgozat protestáns egyháztörténelemből*. Coordonator științific: dr. Buzogány Dezső, Protestáns Teológiai Intézet, Református-Evangélikus Kar, Kolozsvár.

ELIADE, Mircea

1978 *Aspecte ale mitului*. Editura Univers, București.

FARAGÓ Tamás

1994 Házassági szezonális Magyarország a 18–20. században. In: *Herman Ottó Múzeum Évkönyve 32. Kunt Ernő emlékére*, 239–256.

FAZEKAS István

2005 *Hetedíziglen, bukovinai székely családi krónika*, Polis Könyvkiadó, Kolozsvár.

FÉL Edit – HOFER Tamás

1997 *Arányok és mértékek a paraszti gazdálkodásban*. Balassi Kiadó, Budapest.

FÉNYES Elek

- 1857 *Az ausztriai birodalom statistikája és földrajzi leírása*, kiadja Heckenast Gusztáv, Pest.
- FÖLDES Károly
- 1934 *Jajszó a pusztuló szórványokból*. Keresztes Nagy Imre Könyvnyomdája, Aiud–Nagyenyed. Sursá: https://adatbank.ro/html/cim_pdf1756.pdf (Accesat: 1. aprilie 2024)
- FREY Dóra
- 2020 A bukovinai székelyek bácskai telepítésének nemzetközi jogi háttere. In: Nagy István (szerk.): In: *Bukovinai székelyek nyomában*, A 2020. június 12–14. között Bonyhádra tervezett és a koronavírus miatt elmaradt konferencia tanulmánykötete, Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium és Kollégium, Bonyhád, 139–158.
- GAZDA József
- 1997 *Jaj, mik történtek, jaj, mik is történtek (A szétszabdalt magyarság XX. századi sorstörténete)*, I-II. Kötet. Püski, Budapest.
- GATTI Beáta
- 2018 *Emlékezet, örökség, identitás: bukovinai székelyek néprajzi, kulturális antropológiai vizsgálata*. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola Néprajz – Kulturális Antropológia Doktori Program, témavezető: dr. Mohay Tamás.
- GILICZE János
- 1993 Bodófalva telepítése, 1892. In: *Bodófalva telepítésének 100. évfordulója*. A Makói Múzeum füzetek 77. Makó, 12–17.
- GRÁFIK Imre
- 1995 *A tér és jelentései*. KJNT Évkönyve 3. Kolozsvár, 107–114.
- GRANOVETTER, S. M.
- 1973 The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, Volume 78, Issue 6, 1360–1380.
- GUREVIC, A. J.
- 1974 *A középkori ember világképe*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- GYÁNI Gábor
- 2000 *Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése*. Budapest.
- GYÁNI Gábor–LÁCZAY Magdolna (szerk.)

2008 *Generációk a történelemben.* A Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület 2007. évi konferenciájának kötete. Nyíregyháza.

GYÖRGY V. Imola

2018 *Bernády György és kultusza Marosvásárhelyen. A lokális történelem mint narratív identitás.* Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár. (Emberek és kontextusok 15.)

HABERMAS, Jürgen

1993 *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása. Vizsgálódások a polgári társadalom egy kategóriájával kapcsolatban.* Századvég, Gondolat, Budapest.

HAJDÚ Mihály

2003 *Általános és magyar névtan.* Osiris Kiadó, Budapest.

HALBWACHS, Maurice

2018 *Az emlékezet társadalmi keretei.* Atlantisz Könyvkiadó, Budapest. [Eredeti kiadás: *Les cadres sociaux de la mémoire*, Librairie Alcan, Editions Albin Michel, Paris, 1994]

HALÁSZ Aladár

2007 Az elszakított országrészek visszacsatolása In: Erdészettörténet a visszacsatolt országrészekről 1938-1944, *Erdészettörténeti Közlemények LXXI.* Országos Erdészeti Egyesület Erdészettörténeti Szakosztály Budapest, Innova-Print Kft., 10–28.

HALL, Edward T.

1987 *Rejtett dimenziók.* Gondolat, Budapest.

HEGEDÜS Lóránt

1941 *Kossuth Lajos, legendák hőse.* Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T., Budapest.

HOPPÁL Mihály

2002 Elbeszélés és emlékezet. In: Uő: (szerk.): *Elbeszélés és emlékezet.* Tanulmányok Istvánovits Márton emlékezetére. Osiris, Budapest. 118–129.

HORVÁTH Attila

2020 Adalékok és megválaszolatlan kérdések a Szeretfalva–Déda-vasútvonal építésének történetéhez. *Archívum* 4. Sursă: <https://www.sinekvilaga.hu/adalekok-es-megvalaszolatlan-kerdesek-a-szeretfalva-deda-vasutvonal-epitesenek-tortenetehez>,

(Accesat: 21. aprilie 2022)

HRENCIUC, Daniel

2022 *Maghiarii în Bucovina (1774–1941)*, Editura MEGA, Cluj-Napoca (Ediția a doua, revăzută și adăugită)

ILLÉS Gabriella

2009 Társadalom, település, utcanév. *Néprajzi Látóhatár* XVIII. 4. 132–152.

KASCHUBA, Wolfgang

2004 *Bevezetés az európai etnológiába*. Csokonai Kiadó, Debrecen.

KESZEG Vilmos

2004 *Aranyosszék népköltészete*. I-II. kötet, Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

2006a *Mezőségi hiedelmek*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely (II. kiadás.)

2006b *Egy Hir adás a' Késő Maradékhoz. 17–20. századi erdélyi toronygombiratok*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

2006c XX. századi betelepítések (Detrehemtelep). *Kisebbségkutatás* 15. 2. 260–294. Sursă: <http://epa.oszk.hu/00400/00462/00030/cikk4b26.html> (Accesat: 15. martie 2024)

2008 *Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség*. Egyetemi jegyzet. KJNT, BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.

2010 XX. századi erdélyi betelepítések (tematikus szócikk). In: Bárdi Nándor (koord.): *Romániai Magyar Lexikon. Művelődéstörténet*. Transindex – Jakabffy Elemér Alapítvány. 2010-10-7. Sursă:

<http://lexikon.adatbank.ro/tematikus/szocikk.php?id=40> (Accesat: 15. martie 2024)

2011 *A történetmondás antropológiája*. Egyetemi jegyzet. KJNT, BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.

2012 *Történetek és történetmondás Detrehemtelepen*. Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár.

2018 *A beszélés antropológiája*. Egyetemi jegyzet. KJNT, BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet, Kolozsvár.

2022 *Belépni az emlékezetbe. Emlékezési alakzatok és gyakorlatok*. KJNT, Kolozsvár.

KESZEG Vilmos (szerk.)

2015a *Nagy Ödön szórványlelkész és néprajzkutató*, EXIT Kiadó, Kolozsvár.

2015b *Lokális történelmek. A lokális emlékezet alakzatai*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

KESZEG Vilmos – SZABÓ Zsolt (szerk.)

2010 *Mezőség. Történelem, örökség, társadalom*. Művelődés, Kolozsvár.

KIRK, G. S.

1993 *A mítosz*. Holnap Kiadó, Budapest.

KIS Róbert

2019 *Kisújfalu története a kezdetektől 1900-ig*. 2. kiadás, Bóna LABELS.

KISS Dezső

1961 *Földművelésügyi Minisztériumi Levéltár 1889–1945 I.: Repertórium* (Levéltári leltárak 14. Budapest) I.

KOLUMBÁN Levente

2006 *Lokális történetek. Egy lokalitás történetei* (Lucrare de diplomă) Coordonator științific: Keszeg Vilmos. BBTE, Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.

dr. KÓS Károly

1957 Magyar néprajzi tájak hazánk területén. *Művelődés*, X. 2.32–34.

1974 Hagyomány és anyagi élet. A „lakodalmas nap” vizsgálat Mezőköbölkúton. *Korunk* XXXIII. 6. 745–752.

KÓSA László-FILEP Antal

1975 *A magyar nép táji-történeti tagolódása*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

KRIPPENDORFF, Klaus

1995 *A tartalomelemzés módszertanának alapjai*. Balassi Kiadó, Budapest.

KÜLLŐS Imola

1988 Igaz történet, élettörténet, önéletrajz. In: Vargyas Lajos (szerk.): *Magyar néprajz V. Magyar népköltészet*. Akadémiai Könyvkiadó, Budapest, 251–266.

LABÁDI Lajos

1991 *Újszentes (Vadászerdő) község alapítása 1891–1991*. Kiadja az Erdélyi Szövetség Szentesi Szervezete.

LÁSZLÓ Gergely Pál

2018 *Bukovina másképp*. Déva.

LÁSZLÓ János

2005 *A Bukovinában élő (élt) magyarság és kirajzásainak története 1762-től 1914-ig, az első világháború kitöréséig*, Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár (Írta László János telepes gazda 1935-ben, Közzéteszi Gáspár Barra Réka)

L. BALOGH Béni

2013 *Kiszolgáltatva, A dél-erdélyi magyar kisebbség 1940–1944 között*, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

LELKES György

2001 *Magyarország 1903–1912 között törzskönyvezett lakóhelyei a XX. század végén*, Budapest, 122–123.

LETENYEI László

2005 *Településkutatás*. L'Harmattan – Ráció, Budapest.

LOVAS Sándor

1908 *A legújabb állami telepítések Magyarországon*. (A M. kir. Földművelésügyi minister kiadványai.) Pallas, Budapest.

LUKÁCS Olga

2011 Scurtă prezentare a »căutării de patrie« a minorității maghiare din Bucovina. In: Grăjdan, Vasile, Hacman, Serhii și Lukács Olga (ed.) *Culturi și religii în Bucovina istorică. Retrospectivă și perspective ale dezvoltării.* Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 143–152.

MAGYARI Etelka

1993 Mi marad utánunk? In: *Bodófalva telepítésének 100. évfordulója*. A Makói Múzeum füzetek 77. Makó, 25–38.

MAGYAR Zoltán

2011 *A magyar népi kultúra régiói. II. Felföld, Erdély, Moldva*. M-érték Kiadó, Budapest.

MAILAND Oszkár

1905 *Székelyföldi gyűjtés. Magyar Népköltési Gyűjtemény*. VII. Athenaeum Részvénytársulat Kiadása, Budapest.

MERK Zsuzsa

1995 A bukovinai székelyek Bácskába telepítése egyházi források tükrében (1941–1944). In: Bárth János (szerk.): *Dunáninnen–Tiszaninnen*. A Duna-Tisza közén élő népcsoportok hagyományait számbavevő nemzetközi néprajzi tudományos konferencia (Baja, 1993. júl. 8–9) előadásai. (A kecskeméti Katona József Múzeum közleményei, 7.) Katona József Múzeum, Kecskemét, 57–66.

MIKÓ Imre

1941 *Huszonkét év - az erdélyi magyarság politikai története 1908. december 1-jétől 1940. augusztus 30-ig.* Studium Kiadó, Budapest.

MOHAY Tamás

1994 *Egy naplóíró parasztember. Nagy Sándor élete és gazdálkodása a 20. század első felében Ipolynyéken.* Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest. (Dissertationes Ethnographicae 10.)

MOKSONY Ferenc

1994 Durkheim után: gondolatok a devianciakutatás társadalomképéről. In: Münnich Iván – Moksony Ferenc (szerk.): *Devianciák Magyarországon.* Közélet Kiadó, Budapest, 140–148.

NAGY Lajos

1998 *Madar 1198–1998.* KT Kiadó Kft, Komárom.

NAGY Olga

1999 *A mítoszok nem halnak meg.* Holnap Kiadó, Budapest.

NAGY Ödön

1938 Szórvány és beolvadás. *Hitel.* III. 4. 257–276.

NAGY Ödön – HERMÁN János – NYITRAI Mózses

2001 *Palástban. Lelkészek szórványban.* Kiadásra előkészítette Keszeg Vilmos. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

NOVÁK László

1995 *Településnéprajz.* Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke, Debrecen.

OBERDING J. György

1939 A vándorló bukovinai magyarok. *Hitel* IV. 3. 192–204.

OLARU, Adrian Mihai

2017 *Luduș o istorie neterminată.* Marosludas.

ORBÁN Balázs

1871 Maros-Ludas és Hadrév környéke. In: Uó: *Székelyföld leírása V.* Pest. Sursă: <http://mek.oszk.hu/04800/04804/html/188.html> (Accesat: 15. martis 2024)

ORTUTAY Gyula (szerk.)

1980 *Magyar Néprajzi Lexikon* 3. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest.

ÖRSI Julianna

1998 *Emberszötte háló*, Túrkeve.

PÁL-ANTAL Sándor (szerk.)

1997 *A Maros megyei magyarság történetéből. Tanulmányok*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

2001 *A Maros megyei magyarság történetéből. Tanulmányok 2*. Mentor Kiadó,
Marosvásárhely.

PÁL Helén

2020 Írások a határon túl maradt bukovinai székelyekről. *Honismeret* 48. 5. 82–86.

PALÁDI-KOVÁCS Attila (főszerk.)

2001 *Magyar néprajz II. Gazdálkodás*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

PÁLMAJ József (szerk.)

1902 *Háromszék vármegye nemes családjai*. Jókai-nyomda-részvénytársulat, Sepsiszentgyörgy.

PÉTER H. Mária

2002 *Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai*. Erdélyi Múzeum Egyesület Kiadása,
Kolozsvár.

PLOEȘTEANU, Grigore – T. SUCIU, Vasile – LĂDARIU, Lazăr

1985 *Epopoea de pe Mureș*, Revista Vatra, Biblioteca de Istorie, Târgu Mureș.

POZSONY Ferenc

2001 Társadalomnéprajzi eredmények Erdélyben. In: Keszeg Vilmos (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 9*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 195–215.

2021 *Dolgozatok az erdélyi magyar falvak változó társadalmáról*. Egyetemi jegyzet. KJNT,
Néprajzi Múzeum, BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet, Kolozsvár–Budapest.

POZSONY Ferenc – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.)

2004 *Anyakönyves vizsgálatok erdélyi településeken*. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve
12. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.

PUSZTAI Ferenc főszerk.

2003 *Magyar értelmező kéziszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest (2. átdolgozott kiadás)

Rajeczky Benjamin

- 1981 népzenei dialektusok (szócikk). In: Ortutay Gyula (főszerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. IV. Né–Sz. Akadémiai Kiadó, Budapest. 33.
- RÉTHEY PRIKKEL Miklós
- 1991 *Az igaztörténet*. KLTE, Debrecen.
- RUDOLF László
- 2017 *Bukovinai székely családok. Andrásfalva*. 2. kötet. Undergroud Kiadó, Bátaszék.
- SALAMON Anikó (szerk.)
- 1979 *Így teltek hónapok, évek... Öt életrajz*. A szövegeket válogatta és gondozta, az előszót és a jegyzeteket írta ~. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
- SEBESS Dénes
- 1905 *Az erdélyrészi telepítésről*. Emlékirat, Abl Árpád Könyvnyomdája, Marosvásárhely.
- SEBESTYÉN Ádám
- 1972 *A bukovinai andrásfalvi székelyek élete és története Madéfalvától napjainkig*. Kiadja a Tolna megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya, Szekszárd.
- SOLYMÁR Imre
- 1996 Újabb adatok a bukovinai székelyek áttelepítésének gazdasági hátteréhez. *Néprajzi Látóhatár* V. 1–2. 122–130.
- SOÓS László
- 1987 A nagysármási telepítés megszervezése (1893–1901). *Agrártörténeti Szemle* XXIX. 3–4, 362–378.
- 2001 Telepítés Nagysármáson (1893–1901). In: Pál-Antal Sándor (szerk.): *A Maros megyei magyarság történetéből. Tanulmányok I–II*. Mentor Könyvkiadó, Marosvásárhely, II. 238–255.
- STOKES, Jane
- 2008 *A média- és kultúrakutatás gyakorlata*. Gondolat Kiadó, PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest–Pécs.
- SZABÓ László
- 1990 *Bevezetés a társadalomnéprajzba*, KLTE, Debrecen. (Néprajz egyetemi hallgatóknak 6.)
- 1993 *Társadalomnéprajz*. KLTE, Debrecen.
- SZABÓ M. Attila– SZABÓ M. Erzsébet

2003 *Dicționar de localități din Transilvania. Erdélyi helységnévszótár. Ortsnamenverzeichnis für Siebenbürgen.* Kriterion Könyvkiadó, [Bukarest] Sursă:
<http://dictionar.referinte.transindex.ro/> (Accesat: 5. martie 2024)

SZEKERES Adél

2001 A marosludasi telepítés (1902–1905), In: Pál-Antal Sándor (szerk.): *A Maros megyei magyarság történetéből, Tanulmányok I–II.* Mentor Könyvkiadó, Marosvásárhely, II. 265–274.

SZEKERES Adél et alii (szerk.):

2008 *Monografia orașului Luduș.* Editura Nico, Târgu-Mureș.

SZILÁGYI Márton

2008 Összeköt vagy elválaszt? A nemzedékek mint irodalomtörténeti magyarázóelv. In: Gyáni Gábor–Láczay Magdolna (szerk.): *Generációk a történelemben.* A Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület 2007. évi konferenciájának kötete. Nyíregyháza. 17–28.

SZTERÉNYI József

1897 *Az iparoktatás Magyarországon.* Pesti Könyvnyomda-Részvény-Társaság, Budapest.

THOITS, Peggy

1983 Multiple identities and psychological well-being a reformulations and test of the social isolation hypothesis. *American Sociological Review*, 48. 174–187.

TÓTH G. Péter

2008 Helytörténet - lokális történet és az "emlékgép". A helytörténeti múzeum mint a lokális emlékezet helye. *Néprajzi Értesítő*, XC. 9–38.

TÓTH Mária Orsolya

2013 *Telepítéstörténetek Andrásstelepen.* (Lucrare de master) Coordonator științific: Keszeg Vilmos. BBTE, Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.

2019 Az etnikus és szakrális tér kialakulása/kialakítása Andrásstelepen. *Erdélyi Múzeum*, LXXXI. 2. 116–126.

2020 Marosludas mellé telepedett bukovinai székely családok életének alakulása az anyakönyvek fényében (1945-ig) In: Nagy István (szerk.): *Bukovinai székelyek nyomában,* A 2020. június 12–14. között Bonyhádra tervezett és a koronavírus miatt elmaradt

- konferencia tanulmánykötete, Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium és Kollégium, Bonyhád, 49–71.
- 2021a „...ha meg halgatásra talál az én esedezésem...” A Marosludas mellé telepített bukovinai székelyek első 15 éve a levéltári forrásokban. *Erdélyi Múzeum* LXXXIII. 2. 21–36.
- 2021b „Hadd boldoguljon, erősödjék a magyar e hazában.” Albisi Eczken Sándor a sajtóban. In: André Máreia Irén – Keszeg Vilmos – Szmutku Melinda szerk.): *Források és értelmezések. A kolozsvári Hungarológia Doktori Iskola tanulmányai, Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság, Kolozsvár, 359–402. (Egyetemi Füzetek 47.)*
- 2021c A szerződés-kötés visszhangja a korabeli sajtóban – 120 éves a marosludasi telepek örök adásvevési szerződése. *Népújság* LXXXIII. 44. 7.
- 2021d Emlékállítás Eckentelepen (Marosludas). Albisi Eczken Sándor, a kisemberek pártfogója. *Népújság* LXXXIII. 200. 9.
- 2022a A marosludasi telep konszolidációja. *Erdélyi Múzeum* LXXXIV. 2. 131–146.
- 2022b Egy andrássytelepi telepes család genealógiai-családi emlékezete. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* LXVI. 2. 171–177.
- 2022c Őseink nyomában. I. Kódori-találkozó Andrássytelepen. *Népújság* LXXXIV. 263. 8.
VAJDA András
- 2019 *Változó létformák vidéken. Egy Maros menti falu gazdasági-kulturális szerkezetének átalakulása.* L' Harmattan–Kriza János Néprajzi Társaság, Budapest–Kolozsvár.
VAJDA András (szerk.)
- 2021 *A szülőföld üzenete. Dr. Mózes András: Adatok Sáromberke történetéhez I-II.* Magyarságkutató Intézet, Budapest. (A Magyarságkutató Intézet Kiadványai, 40.)
VARGA Gyula
- 1994 Az anyakönyvek mint a társadalomnéprajz forrásai. In: Szilágyi Miklós (szerk.): *A társadalom néprajzi vizsgálatának eredményei és lehetőségei az Alföldön.* Csongrád Város Önkormányzata, Csongrád, 51–70.
- ZORN Antal
- 1987 A bukovinai székelyek letelepítése Bács-Kiskun megyében. *Honismeret* XV. 2. 46–48.
- ZSÓK Béla
- 2000 *Én mindig itthon voltam. Néprajzi írások Déváról.* Kriterion, Bukarest.